

ikke uden talent. Den polstrede Ugle er et godt eksempel, og et eksempel til efterfølgelse. Den er netop kommet i nyt optryk (med moderne ud-

derefter udgiverens kommentarer. Den er ofte befriende, altid vittige og i det store og hele drøbende for en holdning til kunsten, som ikke er

er paa bindet). Vi anbefaler den til to slags læsere: 1) læsere, som frygter lyrik, og 2) læsere, som skriver lyrik.

sund: Passiv ærbødighed. Paa den ene side viser antologien (bedre end nogen kronik), hvad det er de moderne digtere gør oprør imod hos

BERLINER BEITRÄGE ZUR SKANDINAVISTIK

Titel/
title: *Zurückbleiben. Tryk 1943–2001*

Autor(in)/
author: Erik M. Christensen

Kapitel/
chapter: »En dag i september 56«

In: Christensen, Erik M.: *Zurückbleiben. Tryk 1943–2001*. Berlin: Nordeuropa-Institut, 2001

ISBN: 3–927229–04–0

Reihe/
series: Berliner Beiträge zur Skandinavistik, Bd. 6

ISSN: 0933-4009

Seiten/
pages: 216–221

Diesen Band gibt es weiterhin zu kaufen. This book can still be purchased.

© Copyright: Nordeuropa-Institut Berlin und Autoren.

© Copyright: Department for Northern European Studies Berlin and authors.

En dag i september 56

En dag i september 1956 sad Mads Bjørn, Mette og jeg på den store sten som ligger i græsset ved vejen ned omkring friluftsscenen i parken, dér hvor vejen begynder. Stenen var lun og vi sad i solen og talte om tidens flygtighed.

En dag i september kostede dengang i gennemsnit nitten kroner og halvtreds øre ifølge mit regnskab. I månedens løb blev det til *husleje* (universitetsparken, kollegium 1, værelse 21) 43 kroner, *mad* 108,68 (spisebilletter hos Krista 42,50), *bøger og papir* 112,20 (Henrik Ibsens samlede skrifter 75,30), *tobak* 16,60, *porto og transport* 89,00 (Århus/Københ. 29,10), *forlystelser* 41,10 (årsfesten ti kroner), *anskaffelser* 76,20 (skjorte 48,50), *vask og reparation* 60,03, *gaver* 35,70 (en magister er sprunget fra Ringgadebroen: to kroner til krans), *uspecificerede udgifter* 6,56. Summa summarum kr. 542,97 – det var en dyr måned, normalt kostede livet mig ti kroner om dagen det år. I sommerens løb havde jeg tjent godt, over tusind kroner i netto overskud, ved at køre som guide og chauffør for syv 21-årige amerikanske college-piger på den store Europa-tur, arrangeret af DIS (SSTS: Scandinavian Students' Touring Service); men jeg havde også reserver i dollars fra nogle år i Sydamerika, og huslejen på kollegiet blev dækket af et legat fra min gamle skole. Nu tjener jeg hver dag mere end jeg dengang gav ud på en måned.

Vi sad på den lune sten. Vi talte ikke om penge, men vi havde god grund til at respektere dem. Den 5. september skrev min gamle ven fra læreritiden i Ø.K. et brev fra Thule Air Base:

Man skulle ikke tro det, men jeg tumler faktisk med forskellige planer, som jeg mere eller mindre savner mod til at gennemføre, men går alligevel og undrer på, om ikke jeg en dag skulle gå hen og få så meget magt over tingene at jeg kunne realisere noget af det, i stedet for denne driven planløse omkring. I denne omgang har jeg jo fat i den tyndeste ende af det der hedder job på Grønland, jeg får 46,67 om dagen, i dag afregnede vi en formand som per dag havde haft kr. 113,57 i august.

Og den 14. oktober skriver Mads Bjørn fra Vestbirk:

I går fik jeg – gennem min fars forbindelse i Sverige – tilbud om den nye Schück, altså den ikke-illustrerede, til en antikvarpris af 275 sv. kr., imod ny pris 325 sv. kr. – Bogen er aldeles ny, helt ubrugt og indbundet, som den vi havde hjemme i Askov. Der skal skrives og gives besked straks, da en anden ellers vil få den. Vil du have den? Som du ved, har jeg kun penge til resten af denne måned, og jeg ved ikke, hvordan jeg skal skaffe eksistensmidler, indtil det nye uddannelsesfonds legater uddeles.

Henrik Schück, *Allmän litteraturhistoria*, kostede en måneds »eksistensmidler« (oh Mads Bjørn, oh *Heretica*). Min ven på Thule Air Base måtte have arbejdet uden mad, drikke og husly en halv snes dage for at købe Schück. Formanden deroppe kunne gøre det på fire dage. Jeg vekslede US\$ 60 til kr. 414,64. Mads Bjørn skaffede mig på den måde en studieplan. Det ord var ukendt, fænomenet fandtes ikke. Men Henrik Schücks syv bind lod sig gennemarbejde med ét bind pr. semester. Schück anbefalede, og jeg læste, den såkaldte verdenslitteraturs hovedværker. Princippet kom bag på fagets professor, Paul Krüger; men ophavsmanden til fremgangsmåden beholdt jeg for mig selv. Krüger brød sig ikke om Kruuse. Det gjorde Sven Møller Kristensen heller ikke, men Gustav Albeck gjorde, og dermed har jeg nævnt et konfliktfelt, som havde vores principielle interesse som vi nu sad på den sten den dag i september 56.

Vi befandt os i kølvandet efter *Heretica*, som udkom mens jeg gik i gymnasiet, stod i lære, var soldat, arbejdede i en tværgade til Wall Street og i det øverste hjørne af Sydamerika: 1948–53.

I digtsamlingen *Anubis* (oh Bjørnvig, oh *Heretica*) har jeg noteret mit navn og derunder datoen den 5. oktober 1956. Det var andet oplag (»Træd ind, Veninde, Anslag fylder Luften«). Mads Bjørn havde førsteudgaven. Mads Bjørn stod i korrespondance med hereticanerne (hvorfor fortalte jeg ham aldrig, at det var mig, Martin A. Hansen havde i tankerne og for øje da han skrev sit »Brev til en Begynder«?), hereticanerne havde samlet sig lig underfulde skyer hjemme hos Mads Bjørns far på folkehøjskolen. Gennem Mads Bjørn strømmede de gamles bekymring op i os igen, som om vi havde K. E. Løgstrup siddende i nakken og ikke kunne sætte historien op imod kristendommen. Vi forsøgte det, til Mads Bjørn tankefuldt tav med piben i munden.

Nu husker jeg bedst, at min erfaring vejede tungt når jeg sagde, at i Sydamerika møder mennesket ikke mennesket i tillid apriorisk.

Mads Bjørn blev formand for Musiske Studenter, og jeg blev formand for kollegierådet (oh H. N. Andersen). Musiske Studenter var nærmest blevet grundlagt, eller i hvert fald navngivet, af Jens Kruuse, forstod vi, og af Musiske Studenter var *Heretica* opstået. Fine kendere af den danske litteratur vil glæde sig over her at erfare, at én af Mads Bjørns embedsforretninger var at opdage digteren Peter Seeberg og invitere ham til hans (Seebergs) første organiserede sammentræf med en kreds af ham i øvrigt ubekendte læsere. Det var Mads Bjørn (og mig) der stegte medisterpølse og serverede den for Peter Seeberg på køkkenet i kollegium I, anden gang. Og det var Peter Seeberg som endelig, kærligt og dybsindigt satte Martin A. Hansen på plads i skorstenen i novellen »Helten«. Da jeg siden fik lov af Krüger at opgive *Bipersonerne* i pensum til konferensen læste professoren bogen og markerede sin smag med ordene »det er ikke litteratur«. På den tid var Mads Bjørn imidlertid over alle bjerge. Han blev ejendomsmægler i Los Angeles.

Vi fortalte aldrig vores akademiske lærere hvad vi egentlig mente om dem. Vi fortav vores taknemlighed og vi skjulte vores foragt. I tresserne skrev jeg festskriftartikler til Albeck, Kruuse og Mølleren, men i halvtredserne lod vi sandhedens time gå os forbi. Nu tænker jeg, Mads Bjørn, at du ligger på din luftmadras eller havkrydser i Stillehavet ud for Hollywood og langsomt overvejer nye transaktioner i real estate, mens du ikke glemmer, at vi to skulle have rejst os op i protest (den etiske fordring) og forladt auditoriet. Vi blev siddende. Vi lod os ødelægge ved en offentlig mishandling af en pige der havde haft det uheld at skrive speciale til professoren med sygekassebrillerne og det lurende vanvid, ham, der spottede sig selv i hver eneste svag sjæl som gik ind på hans tankegang. Hans navn skal være unævnt.

Vi sad i solen på den store sten en dag i september og talte om tidens flygtighed. Der var allerede gået ét år. Mette tænkte på at afbryde studierne, Mads Bjørn og jeg havde skiftet fra dansk til litteratur. En lille cirkel omkring den varme sten omskrev fællesskabet: auditorier, Akademisk boghandel, Trekanten med rosenbusken, kollegiet, Johnsen i Brugsen. Inden for denne cirkel lå dengang ganske åbent for vores øjne slendrian, slid, inkompetence, vellykket selvmord, lune, velvære, store ambitioner, sadisme, dygtighed og rå havregryn med mælk.

»There are no good causes left.« Ingen af lærerne talte så direkte til os som lektor i engelsk, Donald W. Hannah, når han læste op. Gennem hans stemme, som havde en overtone eller et resonansrum for velkontrolleret bevægelse af hjertet, nåede modernismens forgængere og den kolde krigs tilbagelag os som en bekræftelse af vores egen fremmedhed. »Let us go then, you and I,« og selv Møller Kristensen havde ikke mere aktivisme at byde på, end en strukturanalyse af *Ingen Kender Natten* i vores første studieår.

Den 12. november 56 telegraferede min ven fra Ø.K.-tiden i Sydamerika. Han var nu blevet kaffegrosserer i Stockholm:

GOOD PROSPECTS SECURING YOU INTERESTING JOB ISRAEL SANTOS IN CHARGE EUROPEAN SALES BESIDES GENERAL COFFEE TRAINING GET MOVING WHAT ARE YOU WAITING FOR STOP KIDDING YOURSELF.

Det var ikke ordene: stop kidding yourself! Vi var ikke blinde for verdens format, men vi havde valgt universitetet for at få lov til at læse litteraturen. Litteraturen ville vi læse for at finde os selv i verden. Universitetet gav os den mulighed, men indirekte, aldrig målbevidst, og mulighederne for at forsvinde ind i filologien var ganske overordentlig store. Mads Bjørn førte an i det første udbrud hvor den gammeldanske grammatik gjorde os til afhoppere. Grammatikken overlod vi til Mette, hun ordnede den uden os. Det næste udbrud gennemførte Mads Bjørn alene. Til kollegiets morskab reagerede han i oktober 1956 på oprøret i Ungarn ved at indmelde sig i hjemmeværnet, og dermed var hans bane faktisk tegnet. Efter en Europa-tur med amerikanske college-piger fulgte snart et college i Amerika. Han og jeg byttede så at sige livsbestemmelse i løbet af vores tre fælles studieår. Afgørelsen var endnu ikke faldet den dag i september på stenen i parken, ikke så vidt jeg kan overskue vores vej. Men i oktober kom Ungarn og Suez.

Universitetet tav fuldkommen stille. En dag i oktober stod der en lastvogn i kollegiegaden. Den skulle til Ungarn med gammelt tøj. Vi kørte ikke med, men i november havde *Tosca* premiere på Den jyske Opera, og det var os der skød hr. Islandi. Mads Bjørn havde fundet ud af at vi kunne være statister for otte kroner pr. aften. Han blev formand for statisterne. Vi skød teatren, som hver aften genopstod og blev skudt igen, og som hver aften sang »HVAR VEE DU -? DUUU VEEE INTET!« Vi gjorde flere af musikhistoriens værker bekendt for vores trofaste publikum. Størst var vi nok som den ly-

se og den mørke side af Mozarts væsen i *Don Giovanni* (vi lod Kim Borg tage fremkaldelserne); men da Mads Bjørn kom til penge i Amerika sendte han mig en hilsen på tysk, *Die Dreigroschenoper*. I pladekassetten skrev han en hilsen, som her skal forties; men pladen er lagt på. Dog var det ikke gennem Weill eller Brecht vores studieprogram blev indløst.

Universitetets centrum lå dengang i den vedholdende diskussion mellem os. Den vigtigste impuls giver inden for institutionens mure var de ubevægelige bevægere, nemlig boghandlerne i kælderen. Kom man ned under trappen, så kom man ned til bøgerne. Der var også selvbetjening, drevet til det yderste. Boghandlerne drak kaffe med Gulle; man fik gerne en kop med, men Kjeldsen og Stubbe var berømte for deres kunst: den siddende ekspedition i énstavelsesord båret oppe af intens faglig bevidsthed. Havde de to kunnet tro på Karl Marx eller havde universitetets germanister givet dem et praj om Frankfurter-skolen – perspektivet er svimlende forkert trods den kroniske mangel på kapital bag Akademisk Boghandel. Det angloamerikanske udvalg var bedst. Mads Bjørn måtte til U.S.A. for at opdage Brecht, men Nietzsche fandt vi under trappen, guds død.

På Trekanten stod rosenbusken. Den blomstrede hele året. Den stod omtrent på det sted, hvor universitetets administration nu har parkering. Den stod blomstrende i lyse nætter året rundt, hvor Mette, Mads Bjørn, andre mennesker og jeg selv bar tasker og små kufferter med drikkevarer frem og tilbage mellem fortrolige, natlige kilder og tørstige samtalepartnere. Forbi den mørke rosenbusk har jeg ledsaget en yngre ven, som skulle dø, men i andre nætter har Ewald udbredt sin underlige vilje til livet omkring den busk. Her styrer jeg skrivemaskinen ved at fortælle om den selv. Den stod på kollegiet. Den skal have tilhørt tyskerne, mærket er »Torpedo« (oh Ibsen!) og en flis af ebonitskjoldet mangler. Det er sikkert blevet bombet lidt i stykker. Disse nætter. Man vågnede i den utrolige larm af utalte, usmurte fuglestruber, cykelhjul i kollegiets vedbend, og dagen derpå var mildest talt gylden, den var transparent. Hvad siger ikke digterinden om at dukke op i søndagssolen / på søvnens bølge / endnu med guldkant om hele kroppen / og varme aftryk i sine hænder – hun skal have sagt det til minde om værelset som lå ved siden af mit. Der var en vis strenghed dér. Man sagde, at det ikke var eforerne, men deres koner, som ikke ville finde sig i at uvedkommende damer eller herrer kom og gik tidligt og silde. Kollegierådet måtte ikke sjældent gribe ind og

glatte ud. I en aftentime kunne man blive tilkaldt og nå at forhindre at en hel gang (seksten kollegianere) blev smidt ud med korteste frist.

Slemst blev det da Mads Bjørn var rejst. Man må sige, at Alvoren kom til at ligge på en ny led. Også festerne blev voldsommere. *Han* havde i sin tid indkaldt til en sejlads med Mirabådene til Mols (»med vinløv i håret«), men *vi* rullede en kokosløber som vel var femogtyve meter lang, og et par meter bred, sammen, slæbte den ud over en altan og ind gennem en altandør, viklede Olsens seng helt ind i løberen. Da Olsen kom hjem med Inga over midnat og ville til ro vækkedes parken ved hans voldsomme brøl om dårligt kammeratskab. Jeg nægtede at underskrive kollegiebrugsens regnskab, fordi revisors underskrift manglede. Slet formalisme, forkerte beslutninger, årelange virkninger, pertentlige forsøg på at holde facaden. Det var de år, hvor *Look Back in Anger* blev oversat til *Ung vrede*, de år hvor vi sad fast mellem Ungarn og Suez, »ung vrede« min fod, *in Anger* skulle det have været, i det mindste.

I oktober 1956 fandt jeg på at oversætte en aldrende spansk prosalyriker. Den 30. skrev Jacob Paludan fra Birkerød:

Selvom Størrelsen ved et Træf skulde passe, saa er der det Forhold, at en Mand der *har* faaet Nobelprisen i Reglen er blevet adskilligt dyrere end en, der ikke har. Og, unødigt at tilføje, Kultur-Bibl. er en Billigserie, hvis Honorarer nødtvunget er smaa.

Der var en utrolig masse i skred, og på denne afstand – enogtyve år efter – er jeg tilbøjelig til at tro at den lune sten i september er blevet liggende i erindrungen som et holdepunkt for en hverken helt eller halvt forstået sammenhæng, et øjeblikks abstrakt besindelse på vejen ind i konkret afmagt, som vi gerne ville tøjle i sproget. Den 17. november skriver i hvert fald min – O siig mig – veninde:

Apropos kommunister har vi fået en ny stil »Imperialismen i dag«, og da vi til eksamen sikkert får stukket et lignende emne ud, har jeg besluttet at tvinge mig selv til at skrive den, prøve på det i alle tilfælde. Men, der er jo altså et aber dæi; jeg har ingen anelse om, hvordan jeg skal bygge en sådan stil op.[...]

Sig mig, hvad mener du med, at Mads Bjørn kun studerer for sin sjælefreds skyld?? —

[1979]